

3. Osobowościowe determinanty zachowań internetowych

Andrzej Augustynek

Ostatnia dekada XX wieku otworzyła przed psychologią fascynujące pole eksploatacji badawczej. Jest nim zachowanie się człowieka w społeczności informacyjnej. Rozwój Internetu w jego obecnej postaci w ciągu ostatnich 5 lat podniósł jeszcze rangę tego zagadnienia.

Życie na początku trzeciego tysiąclecia, to konieczność przyjmowania, przechowywania, wysyłania, a przede wszystkim selekcjonowania oraz wykorzystywania wielu informacji. T. Goban-Klass (1999: 33) tak wypowiada się na ten temat:

Człowiek, uwikłany w różnorodne procesy społeczne, odgrywający określone role społeczne, jest od najwcześniejszych chwil swojego życia poddany strumieniowi różnorodnych informacji. Oprócz zasobów demograficznych, surowcowych i energetycznych, zasoby informacyjne, obejmujące osiągnięcia nauki, kultury i sztuki, stanowią najistotniejszy czynnik potencjału cywilizacyjnego. Bez racjonalnie ukształtowanej sfery informacyjnej nie może efektywnie funkcjonować współczesne społeczeństwo, państwo – jego administracja, nauka i szkolnictwo, kultura, gospodarka narodowa i siły zbrojne.

Znany japoński badacz Yonsji Masuda twierdzi, że cywilizacja, którą zbudujemy zbliżając się do XXI wieku, nie będzie cywilizacją materialną symbolizowaną przez ogromne konstrukcje, ale będzie faktycznie cywilizacją niewidoczną. Precyzyjniej powinno się ją nazywać cywilizacją informacyjną. Homo sapiens, który stanął przed początkiem pierwszej, materialnej cywilizacji pod koniec ostatniej epoki lodowcowej, dziś po dziesięciu tysiącach lat stoi u progu drugiej, informacyjnej cywilizacji. Rozwinięte kraje Zachodu, w szczególności Stany Zjednoczone, są coraz częściej określane jako społeczeństwa informacyjne, społeczeństwa nowego typu (...).

W cywilizacji informacyjnej funkcjonują poszczególne osoby. Dla jednych jej specyfika jest niemalże środowiskiem naturalnym, dla innych zwłaszcza starszych, czymś nowym, obcym, nieraz nienaturalnym. Różnie reagują ludzie na zaistniałą sytuację. Dla jednych docierająca informacja cechuje się olbrzymią nadmiarowością, jest wręcz szumem. Dla drugich staje się źródłem gorączkowych nieraz poszukiwań nowej strony WWW, ciągłego zmieniania kanału telewizyjnego (w psychopatologii zjawisko to nazywa się „plumpingiem”). Inni wreszcie nie tylko potrafią się do sytuacji przystosować, ale także ją wykorzystywać dla realizacji własnych celów życiowych.

Internet stwarza wręcz nieograniczone możliwości zdobywania różnego rodzaju informacji, kształtuje szereg funkcji psychofizycznych (refleks, koordynację ruchową, zdolność koncentracji uwagi). Rozwija wiedzę i zainteresowania. Dzięki niemu ludzie nawiązują nowe formy kontaktów.

Istnieje jednak także i ciemna strona Internetu. Rozwija się przestępczość internetowa (kradzieże numerów kart kredytowych, piractwo naruszające prawa autorskie twórców programów komputerowych, filmów i muzyki). Nastawione społecznie jednostki mogą realizować swoje potrzeby jako hakerzy. Łatwiejszy stał się dostęp do pornografii i nawiązywania przygodnych kontaktów seksualnych. Nie można zapominać o destrukcyjnym wpływie na psychikę niektórych gier komputerowych łatwo dostępnych dzięki Internetowi. Występuje w nim również wysoki poziom agresji słownej i nadmiar niepotrzebnej informacji. Istnieje też łatwość wdawania się w zaciekle spory (tzw. *flame wars*). Jest to wynik rozluźnienia samokontroli internautów spowodowany względną ich anonimowością. Nowym zjawiskiem społecznym stało się uzależnienie od Internetu.

Oddziaływanie telewizji na psychikę dzieci, młodzieży oraz dorosłych było i jest przedmiotem licznych badań, konferencji oraz publikacji. Działania w Polsce podejmuje w tej sprawie także Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Natomiast problem oddziaływania na psychikę żeglowania po Internecie jest jak dotąd jeszcze mało poznany.

Zachodzące procesy rozwoju informatyki są nieodwracalne. W tej sytuacji poznanie psychologicznych aspektów funkcjonowania człowieka w tym społeczeństwie jest obecnie podstawowym zagadnieniem dla psychologii.

3.1. Poszukiwanie psychologicznych determinant zachowań internetowych

Wpływ Internetu na psychikę ludzi (zwłaszcza młodych) jest zróżnicowany i zdezeterminowany przez wiele zmiennych.

Można tu wyróżnić trzy podstawowe kierunki poszukiwań:

- 1) określenie psychologicznych aspektów więzi jednostki ze społecznością informacyjną (przykładowo, kiedy Internet tworzy, a kiedy wręcz przeciwnie – osłabia więzi międzyludzkie);
- 2) określenie osobowościowych uwarunkowań sposobu korzystania z Internetu;
- 3) określenie przyczyn i podmiotowych predyspozycji uzależnienia od Internetu.

Przystępując do badań, jako ich cel określono wstępną eksplorację następujących zagadnień:

- **modelu osobowości informacyjnej**,
- **udziału Internetu w bilansie czasu wolnego** (na przykładzie mieszkańców Studentckiego Miasteczka Internetowego AGH).

Szczegółowe zagadnienia obejmowały z kolei następujące kwestie:

- umiejętność posługiwania się komputerem;
- częstotliwość logowania się do Internetu;
- wykorzystywanie różnych funkcji Internetu (poczty elektronicznej, gier sieciowych itd.);
- korzystanie z witryny internetowej AGH.

Jako zmienne różnicujące badanych przyjęto:

- płeć,
- rok studiów,
- wydział,
- cechy osobowości.

W badaniach, na wyselekcjonowanej grupie mieszkańców dwóch akademików, obok ogólnego kwestionariusza zastosowano dwie skale z testu psychologicznego (Inwentarza Osobowości H. Eysencka):

- 1) introwersji – ekstrawersji,
- 2) neurotyzmu.

3.1.1. Umiejętności komputerowe

Określenie cech osobowości informacyjnej nie jest możliwe bez poznania poziomu umiejętności posługiwania się komputerem. Przykładowo, pytanie o czas poświęcany na pracę z komputerem dotyczy tylko osób potrafiących się nim posługiwać i mających do niego dostęp. Dlatego też pierwsze pytanie dotyczy właśnie tego zagadnienia.

Uzyskane wyniki cechuje duże zróżnicowanie. Analiza wyników zawartych w tabelach 3.1 i 3.2 dostarcza ciekawych spostrzeżeń. Przede wszystkim tylko kilka procent badanych nie potrafi posługiwać się komputerem. Na I roku jest tych osób czterokrotnie więcej niż na III roku. Z kolei na obydwu latach mężczyźni nie umiejących się posługiwać komputerem jest znacznie mniej niż kobiet.

W prawie wszystkich formach posługiwania się komputerem przewagę mają studenci III roku i mężczyźni niezależnie od roku studiów. Wyjątek stanowią gry. Więcej grających jest na I roku, a także częściej grają studentki niż ich koledzy. Czyżby młodsze roczniki i kobiety traktowały komputer głównie jako narzędzie do gier?

Badani najczęściej posługują się Internetem, programami użytkowymi i MS Office. Występuje również tendencja do zmniejszania się różnicy w tym zakresie pomiędzy kobietami i mężczyznami na III roku studiów w porównaniu z I rokiem.

Natomiast konfiguracja oprogramowania i pisanie złożonych programów komputerowych to wyraźnie domena mężczyzn. Potwierdziły to w rozmowach kobiety, wyraźnie stwierdzając, że te zagadnienia ich nie interesują.

Tabela 3.1
Zakres umiejętności posługiwania się komputerem (w %)

Lp.	Umiejętności komputerowe	Ogółem		I rok		III rok	
		I rok N = 880	III rok N = 531	K N = 382	M N = 548	K N = 184	M N = 347
1	Brak umiejętności posługiwania się komputerem	3,9	0,9	5,42	2,92	1,6	0,6
2	Gry	41,0	22,4	50,1	35,0	27,2	19,9
3	Ms Office	45,7	50,1	35,6	51,0	56,0	62,2
4	Programy użytkowe	39,1	58,6	26,8	46,5	47,3	64,5
5	Internet	63,6	80,5	49,1	72,4	76,6	82,6
6	Zaawansowane programy	14,4	20,6	4,8	20,3	10,9	24,0
7	Konfiguracja oprogramowania	26,3	39,0	3,9	40,0	12,5	53,0
8	Pisanie prostych programów	22,9	28,4	15,4	27,5	20,1	32,8
9	Pisanie złożonych programów	2,5	4,5	0,6	3,6	1,1	6,9

Tabela 3.2
Klasyfikacja umiejętności posługiwania się przez badanych różnymi funkcjami komputera

Lp.	I rok	III rok
1	Internet 63,6%	Internet 80,5%
2	MS Office 45,7%	Programy użytkowe 58,9%
3	Gry 41,0%	MS Office 50,1%
4	Programy użytkowe 39,1%	Konfiguracja oprogramowania 39%
5	Konfiguracja oprogramowania 26,3%	Pisanie prostych programów 28,4%
6	Pisanie prostych programów 22,9	Gry 22,4%
7	Zaawansowane programy 14,4%	Zaawansowane programy 20,6%
8	Nie potrafi posługiwać się komputerem 3,9%	Pisanie złożonych programów 28,4%
9	Pisanie złożonych programów 2,5%	Nie potrafi posługiwać się komputerem 0,9%

W tabelach 3.3 i 3.4 przedstawiono rezultaty analizy dokonanej pod kątem różnic występujących w zakresie umiejętności komputerowych na I i III roku poszczególnych wydziałów.

Tabela 3.3

Zakres umiejętności posługiwania się komputerem (w % – wydziały)

I rok	Górn.	MiIM	EAIiE	IMiR	GGiOŚ	GGiIŚ	IMiC	Odlew.	WNIg	Zarz.	PiE	FiTJ	MS
Brak umiejętności	5,0	3,2	1,4	4,1	2,8	4,7	5,9	6,7	3,4	0,0	2,9	6,1	6,2
Gry	47,5	27,4	24,5	45,8	50,0	47,1	51,5	36,7	40,7	26,9	55,9	33,0	50,0
Ms office	39,4	43,5	62,6	41,7	33,3	48,2	39,7	43,3	47,7	61,5	29,4	51,5	43,7
Programy użytkowe	31,9	48,4	58,5	36,1	37,5	31,8	36,3	30,0	32,2	30,8	18,5	60,6	34,4
Internet	46,2	69,3	82,3	69,4	63,9	57,6	47,1	66,7	55,9	92,3	41,2	87,9	78,1
Zaawansowane programy	8,7	17,7	27,2	26,4	5,6	11,8	10,3	10,0	13,6	0,0	9,9	21,2	3,1
Konfiguracja oprogr.	21,2	27,4	55,1	34,7	11,1	15,3	10,3	23,3	16,2	15,4	11,8	54,5	15,6
Pisanie prostych programów	13,1	22,6	45,6	34,7	8,3	24,7	10,3	16,7	8,5	19,2	20,6	33,3	25,0
Pisanie złożonych programów	1,2	4,8	4,1	8,3	1,4	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	6,1	3,1

Tabela 3.4

Zakres umiejętności posługiwania się komputerem (w % – wydziały)

III rok	Górn.	MiIM	EAIiE	IMiR	GGiOŚ	GGiIŚ	IMiC	Odlew.	MN	WNIg	Zarz.	PiE	FiTJ
Brak umiejętności	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	0,0	3,6	5,6	0,0	0,0	3,12	0,0
Gry	29,9	16,2	2,4	16,7	47,0	12,0	38,1	32,1	38,9	25,0	11,8	43,7	0,0
MS Office	58,2	65,9	74,4	58,3	28,8	72,8	71,4	50,0	55,6	58,3	100,0	21,9	81,2
Programy użytkowe	52,7	56,8	87,8	68,7	27,3	68,5	52,4	42,9	27,8	41,7	70,6	37	87,5
Internet	80,0	79,5	98,8	89,6	68,2	76,1	85,7	82,1	66,7	100,0	100,0	71,9	93,7
Zaawansowane programy	10,9	27,3	53,7	31,2	3,0	37,0	4,8	17,9	5,6	16,7	5,9	15,6	62,5
Konfiguracja oprogram.	27,3	38,6	80,5	56,2	6,1	38	14,3	32,1	44,4	33,3	11,8	15,6	75
Pisanie prostych programów	10,9	31,8	62,2	16,7	4,5	42,4	14,3	14,3	33,3	16,7	23,5	6,2	56,2
Pisanie złożonych programów	0,0	2,8	21,9	2,1	0,0	1,1	0,0	3,6	0,0	0,0	5,9	6,2	6,2

Spośród istotnych różnic warto zwrócić uwagę na fakt, iż na I roku pisanie złożonych programów to domena studentów Wydziału IMiR, natomiast prostych – EAlIE. Konfiguracją oprogramowania i programami użytkowymi najchętniej zajmują się na Wydziale FiTJ. Z kolei studenci Wydziału Zarządzania przodują w wykorzystywaniu Internetu i MS Office.

Na III roku zaznacza się dominacja studentów EAlIE w pisaniu programów (szczególnie tych złożonych), korzystaniu z Internetu i konfiguracji oprogramowania. Natomiast studenci FiTJ są liderami w korzystaniu z zaawansowanych programów (nikt z tego Wydziału nie używa komputera do gier). Z kolei na Zarządzaniu 100% badanych opanowało posługiwanie się MS Office.

Wyniki zarówno dla I i III roku rozkładają się podobnie (przy przewadze III roku). Mężczyźni posiadają większe umiejętności w posługiwaniu się komputerem niż kobiety. Natomiast liderami wśród wydziałów są nadal EAlIE oraz FiTJ.

3.1.2. Częstotliwość korzystania z Internetu

To, jak często i na jak długo łączymy się z Internetem, jest istotnym wskaźnikiem zachowań internetowych. Pokazuje różnice aktywności w tym zakresie. A o tym, że Internet może być ważnym składnikiem czasu wolnego, nikogo nie trzeba przekonywać. Są osoby sporadycznie logujące się do sieci, są też i takie, które większość czasu spędzają, żeglując po niej.

Ciekawy, a zarazem znaczący społecznie, jest problem **uzależnienia od Internetu**. Można założyć, że codzienne, kilkugodzinne logowanie się do sieci stanowi wskaźnik **zagrożenia** uzależnieniem. Natomiast o **uzależnieniu** możemy mówić wtedy, gdy czynność ta **dezorganizuje życie codzienne**. Zdaniem wielu specjalistów mechanizm funkcjonowania tego nałogu jest analogiczny do uzależnień od hazardu, szachów, siłowni itd. (Augustynek 2000).

Proces powstawania uzależnienia ma kilka faz. Najpierw dana forma aktywności wywołuje zainteresowanie, a jej wykonywanie sprawia przyjemność. Stopniowo osoba poświęca jej coraz więcej czasu. Gdy jej nie wykonuje, zaczyna o niej natrętnie myśleć. Następuje też ograniczanie lub rezygnowanie z innych ważnych form działania. Podobnie dzieje się w przypadku Internetu.

Opierając się na doświadczeniach z terapii uzależnień od alkoholu, hazardu, szachów i siłowni (Augustynek 2000) przedstawiam własną skalę faz uzależnienia od Internetu.

K. Young (1996) przeprowadziła badania grupy 496 osób w wieku 15–60 lat (obywateli USA) uzależnionych od Internetu. W efekcie stwierdziła, że najbardziej zagrożeni są bezrobotni mężczyźni i kobiety w średnim wieku prowadzące gospodarstwo domowe.

Wyniki te ze względów ekonomicznych, dostępności do Internetu, a także poziomu wiedzy, przynajmniej jak dotąd, w małym stopniu dotyczą Polski. Moim zdaniem grupą najwyższego ryzyka uzależnienia od Internetu w Polsce są nieuczący się i niepracujący chłopcy w wieku od 16 do 25 lat, o introwertywnych cechach osobowości, codziennie logujący się do sieci.

Poniżej przedstawiono trzy fazy uzależnienia od Internetu.

- 1) Poznawanie i racjonalne oraz efektywne wykorzystywanie Internetu – internauta okazjonalnie loguje się do sieci. Internet budzi u niego zainteresowanie, służy zdobywaniu potrzebnych informacji, jest formą rozrywki.
- 2) Uzależnienie – internauta odczuwa potrzebę korzystania z sieci coraz częściej i przez coraz dłuższy okres. Codziennie na kilka godzin loguje się do Internetu. Traci inne zainteresowania. W czasie gdy nie może korzystać z Internetu, odczuwa przygnębienie i lęk. Natrętnie myśli o Internecie, ma o nim sny.
- 3) Destrukcja – internauta ogranicza, zaniedbuje lub całkowicie rezygnuje z szeregu ważnych czynności rodzinnych, społecznych, zawodowych i rekreacyjnych na rzecz codziennego, wielogodzinnego i niejednokrotnie nieprzerwanego korzystania z Internetu, mimo iż zdaje on sobie sprawę z narastania u niego trudności życiowych, problemów psychicznych oraz fizycznych. Dotyczyć to może ograniczenia na rzecz Internetu czasu przeznaczonego na sen, odżywianie się, naukę, pracę zawodową, obowiązki rodzinne, kontakty towarzyskie itd.

W kontekście omawianych badań istotne jest to, że studenci mieszkający w Miasteczku Internetowym AGH mają unikatową w Polsce sytuację. Dysponują oni praktycznie nieograniczonym, bo stałym i bezpłatnym, dostępem do sieci. W tabeli 3.5 przedstawiono, jak często studenci logują się do sieci.

Tabela 3.5
Częstotliwość korzystania z Internetu (w %)

Lp.	Częstotliwość korzystania z Internetu	Ogółem		I rok		III rok	
		I rok N = 880	III rok N = 531	K N = 332	M N = 548	K N = 184	M N = 347
1	Codziennie	37,4	53,7	26,2	47,8	35,9	63,1
2	2–3 razy w tygodniu	23,4	23,7	23,3	23,5	28,8	21,0
3	Kilka razy w miesiącu	18,4	10,0	16,2	21,0	15,2	7,2
4	Sporadycznie	8,4	7,7	12,7	4,2	13,0	4,6
5	Nie potrafi korzystać	12,4	4,9	21,6	3,5	6,5	4,0

Zarówno na I, jak i III roku niemal dwukrotnie więcej studentów niż studentek codziennie loguje się do sieci. Aż 21,6% kobiet nie potrafi posługiwać się Internetem na I roku. Ich liczba na III roku maleje do 6,5%. Natomiast, co ciekawe, liczba nie potrafiących posługiwać się Internetem mężczyzn jest większa na III roku (4%) niż na I roku (3,5%).

Niepokojąco duża liczba studentów codziennie loguje się do sieci (są oni potencjalnie zagrożeni uzależnieniem od Internetu). W największym stopniu dotyczy to mężczyzn z III roku (63,1%).

W tabelach 3.6 i 3.7 przedstawiono, jak zależność ta kształtuje się na poszczególnych wydziałach.

Tabela 3.6
Częstotliwość korzystania z Internetu (w % – wydziały)

I rok	Górn.	MiIM	EAIIE	IMiR	GGiOŚ	GGiIŚ	IMiC	Odlew.	WNIg	Zarz.	PiE	FiTJ	MS
Codziennie	7,5	37,1	55,8	45,8	19,4	6,0	11,8	36,3	15,2	26,9	17,6	63,6	10,2
2–3 razy w tygodniu	16,2	32,3	27,9	16,7	26,4	25,8	20,6	13,0	23,8	61,5	17,6	15,1	24,0
Kilka razy w miesiącu	19,4	16,1	7,1	23,6	22,2	25,9	27,9	18,9	11,9	11,6	14,8	6,1	44,0
Sporadycznie	23,7	3,2	3,7	2,8	15,3	14,1	20,6	11,0	28,8	0,0	11,8	6,1	12,4
Nie potrafi korzystać	43,2	11,3	5,5	11,1	16,7	28,2	19,1	20,8	20,3	0,0	38,2	9,1	9,4

Tabela 3.7
Częstotliwość korzystania z komputera (w % – wydziały)

III rok	Górn.	MiIM	EAIIE	IMiR	GGiOŚ	GGiIŚ	IMiC	Odlew.	MN	WNIg	Zarz.	PiE	FiTJ
Codziennie	25,8	56,9	93,9	70,8	37,9	35,9	28,6	60,7	11,1	33,3	41,1	62,5	75,0
2–3 razy w tygodniu	25,2	25	4,9	20,8	30,3	34,8	23,8	25,0	27,8	33,3	35,3	25,0	18,8
Kilka razy w miesiącu	27,0	11,4	1,2	6,2	8,1	14,1	9,5	7,1	11,1	16,7	11,8	9,4	0,0
Sporadycznie	8,0	6,7	0,0	0,0	15,1	8,7	33,3	3,6	22,2	16,7	11,8	0,0	6,2
Nie potrafi korzystać	14,0	0,0	0,0	2,2	8,6	6,5	4,8	3,6	27,8	0,0	0,0	3,1	0,0

Z porównania danych z poszczególnych wydziałów wynika, że najwyższy procent studentów I roku codziennie logujących się do Internetu pochodzi z FiTJ (63,6%) oraz EAIiE (55,8%). Na III roku zmienia się kolejność wśród liderów. Na EAIiE aż 93,9%, a na FiTJ 75% badanych loguje się codziennie do sieci.

Niestety, na tym etapie badań nie można odpowiedzieć na pytanie, czy codzienne logowanie się do Internetu przez część badanych jest wynikiem koniecznej na studiach aktywności, rozwijaniem własnych zainteresowań, czy też już objawem uzależnienia. Brak jest też wystarczającej ilości informacji, aby odpowiedzieć na pytanie, jakie miejsce w bilansie czasu wolnego zajmuje Internet (w porównaniu z TV, kinem, dyskotekami, sportem, podróżami itd.). Do tego tematu, jak i jego temperamentalnych uwarunkowań, niewątpliwie warto w przyszłości powrócić.

3.1.3. Sposoby korzystania z Internetu

Następna grupa pytań odnosi się do sposobów wykorzystywania Internetu (tab. 3.8 i 3.9).

Tabela 3.8
Wykorzystanie różnych form Internetu (w %)

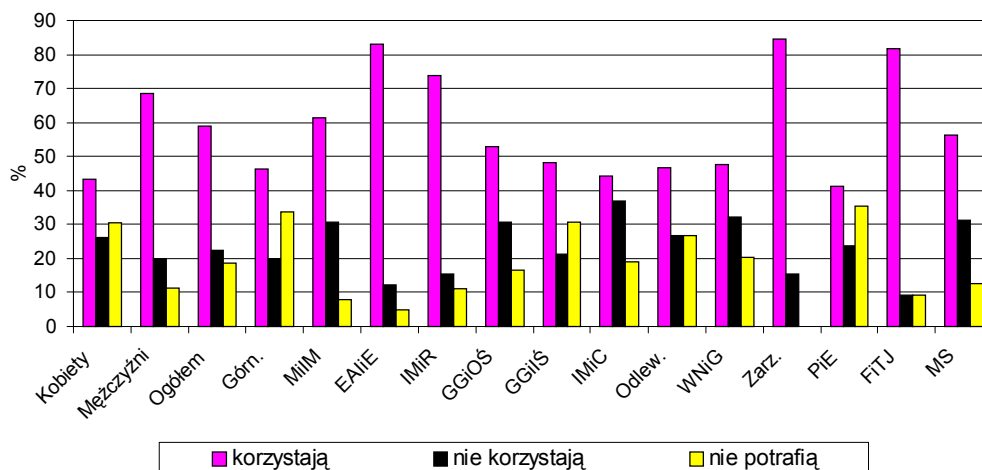
Lp.	Formy korzystania z Internetu	Ogółem		I rok		III rok	
		I rok N = 880	III rok N = 531	K N = 382	M N = 548	K N = 184	M N = 347
1	Poczta elektroniczna	59,0	87,6	43,4	68,4	78,4	96,5
2	Gry sieciowe	25,6	28,4	19,4	29,3	7,1	39,8
3	Erotyka	23,8	28,4	5,4	35,1	7,1	39,8
4	Prowadzenie prywatnego biznesu	5,6	8,3	4,0	6,6	6,4	9,2
5	Automatyczne przeglądanie stron WWW	45,4	62,9	30,9	52,4	57,7	65,1
6	Zdobywanie informacji	53,7	72,1	45,7	56,9	67,6	73,1
7	Wykorzystywanie programów edukacyjnych	30,5	38,5	29,0	31,0	37,2	44,0
8	Kontakty z AGH	24,7	36,5	19,0	28,1	28,5	42,4
9	Zakupy internetowe	4,4	7,0	3,3	4,9	7,0	7,0
10	Rozmowy internetowe	44,2	42,9	35,5	49,5	41,3	43,3
11	Grupy dyskusyjne	14,8	16,7	10,8	17,2	8,7	19,3
12	Kopiowanie plików i oprogramowania	34,3	46,1	14,2	46,6	23,9	57,9
13	Hakerstwo	5,4	9,2	2,0	7,0	6,9	10,7

Tabela 3.9
Klasyfikacja popularności poszczególnych funkcji Internetu

Lp.	I rok	III rok
1	Poczta elektroniczna 59%	Poczta elektroniczna 87,6%
2	Zdobywanie informacji 53,7%	Zdobywanie informacji 72,1%
3	Autom. przeglądanie stron WWW 45,4%	Autom. przeglądanie stron WWW 62,9%
4	Rozmowy internetowe 44,2%	Kopiowanie plików i oprogramow. 46,1%
5	Kopiowanie plików i oprogramow. 34,3%	Rozmowy internetowe 42,9%

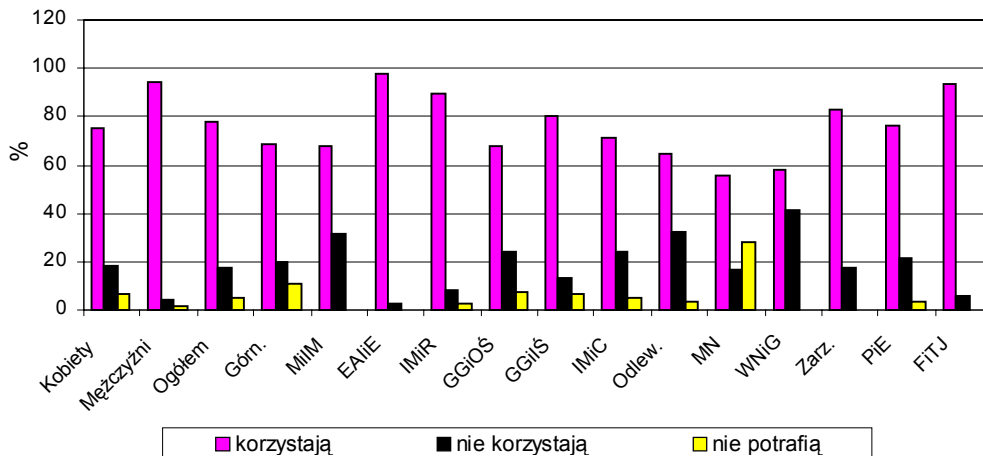
Różnorodne sposoby korzystania z Internetu cechuje: podobny rozkład, a zarazem duże zróżnicowanie w zakresie częstotliwości posługiwania się różnymi jego funkcjami. Są wśród nich funkcje bardzo popularne (poczta elektroniczna, przeglądanie stron WWW, zdobywanie informacji; rys. 3.1–3.6). Są i rzadko wykorzystywane (zakupy, prowadzenie prywatnego biznesu). Występują też takie, którymi badani nie posługują się lub się do nich nie przyznają (erotyka, hakerstwo).

Najczęściej studenci korzystają z **poczty elektronicznej**. Na ogół służy ona do nawiązywania kontaktu z innymi ludźmi. Bywa też platformą do zawarcia nowych znajomości. Badania przeprowadzone przez Uniwersytet Kalifornijski w Los Angeles wykazały, że 25% badanych poznało nowych ludzi dzięki Internetowi (Smith 1999).

Rys. 3.1. Poczta elektroniczna – I rok

W zakresie korzystania z poczty elektronicznej na I roku dominują mężczyźni oraz następujące wydziały: EAIiE, Zarządzanie, FiTJ oraz IMiR.

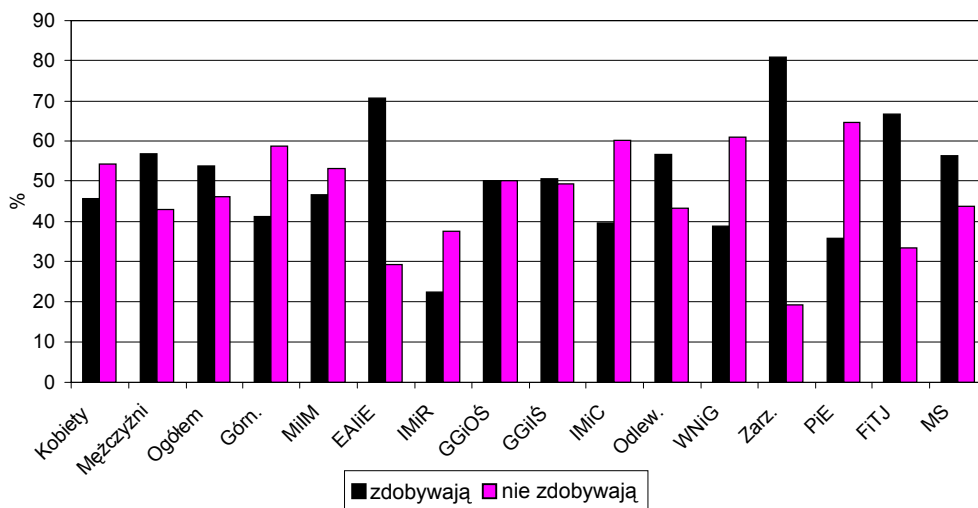

Rys. 3.2. Poczta elektroniczna – III rok

Na III roku dominują nadal mężczyźni oraz wydziały: EAIiE, FiTJ, IMiR.

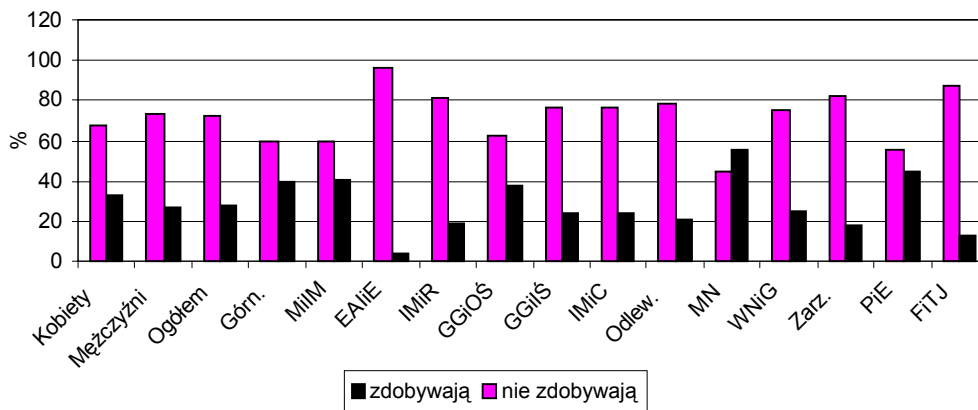
Na drugim miejscu wśród poszczególnych funkcji Internetu uplasowało się zdobywanie informacji w Internecie, zamiast w prasie, radiu lub TV.

W Internecie istnieją liczne, aktualizowane na bieżąco, witryny podające bieżące informacje, prognozy pogody, repertuar kin i TV, numery telefonów, rozkłady jazdy, wiadomości sportowe, a także giełdowe oraz bardzo wiele innych. Nie mając gazety, można niemal natychmiast i bezpłatnie otrzymać potrzebne wiadomości.

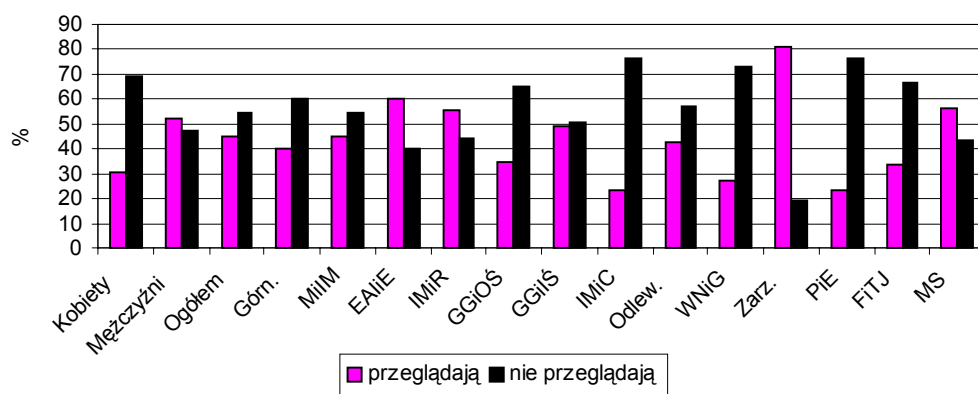

Rys. 3.3. Zdobycie informacji – I rok

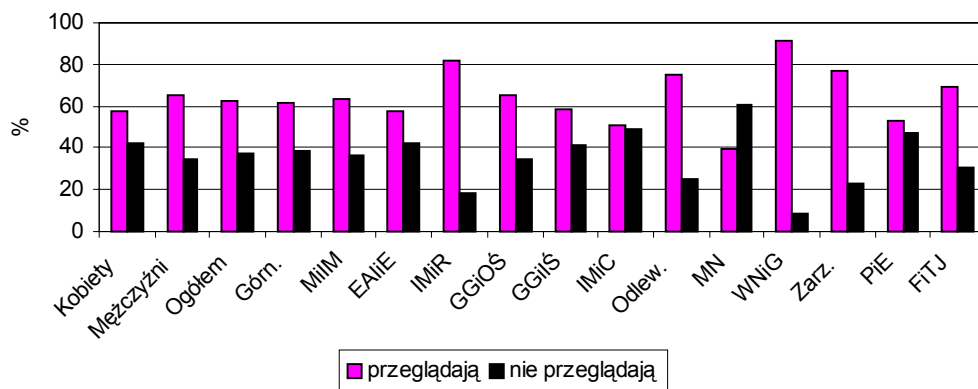
Na I roku 80,8% badanych z Wydziału Zarządzania i 70,2% z EAIiE poszukuje informacji bieżących w Internecie.

Rys. 3.4. Zdobywanie informacji – III rok

Rys. 3.5. Automatyczne przeglądanie stron i witryn internetowych – I rok

Rys. 3.6. Automatyczne przeglądanie stron i witryn internetowych – III rok

Natomiast na III roku aż 96,3% studentów EALiE przeszukuje Internet w poszukiwaniu bieżących informacji. Charakterystyczna w przypadku tego pytania jest stosunkowo mała różnica zarówno na I, jak i III roku pomiędzy kobietami (45,7% / 67,6%) i mężczyznami (54,3% / 73,1%).

Na trzeciej pozycji uplasowało się **automatyczne** (mało celowe i słabo zorganizowane) **przeglądanie stron i witryn internetowych**.

Pytanie o tę formę korzystania z Internetu odnosi się do bardzo często spotykanego żeglowania po sieci. Czynność ta jest czasochłonna, kosztowna i grożąca uzależnieniem. Nigdy nie jest zakończona, gdyż przed internautą są jeszcze strony, których nie widział. Nie zawsze musi to jednak prowadzić do izolowania się od innych. Jak wykazał bowiem M. Smith (1998), prawie 60% internautów żeglując po stronach WWW, robi to razem z innymi.

W przypadku tego pytania zaobserwowano ciekawą tendencję. Na I roku tylko 30% studentek i aż 69% studentów żeglowało po Internecie. Na III zaś roku różnica ta znacznie maleje (studentki 57,7%, studenci 66,1%). Zależność ta może wynikać z faktu potwierdzonego w omawianych badaniach, iż **kobiety na I roku w sposób istotny mają niższą umiejętność posługiwania się komputerem. W toku studiów dysproporcja ta stopniowo zanika**. Ponadto dla części studentów III roku żeglujących już wcześniej po Internecie czynność ta traci na atrakcyjności. Dla nowicjuszek zaś jest czymś interesującym i przyjemnym.

Na I roku aż 80,8% badanych z Wydziału Zarządzania poświęca część swojego wolnego czasu na automatyczne przeglądanie stron i witryn. Na III roku lideruje WNiG – 91,7%. Znamienne jest to, iż liderami w tym zakresie nie są studenci EALiE. Nasuwa się więc przypuszczenie, że **im większa jest wiedza informatyczna, tym mniej czasu przeznaczają na żeglowanie po Internecie**.

Czwarte miejsce zajęły rozmowy internetowe, a piąte grupy dyskusyjne (rys. 3.7–3.10).

Internauci mogą nawiązywać kontakty z innymi ludźmi. Odległość pomiędzy nimi (w skali globu ziemskiego) przestała mieć znaczenie. Poczta elektroniczna, czaty, grupy dyskusyjne – to formy nowego rodzaju kontaktów między ludźmi.

Mają one kilka cech:

- prowadzą do interakcji pomiędzy ludźmi,
- regulują się wspólnie akceptowanymi zasadami,
- posiadają pewien poziom organizacji i struktury,
- nie posiadają określonego terytorium,
- mogą prowadzić do powstania społeczności wirtualnych.

Jak stwierdza J. Suler (1998: 4):

Wirtualne społeczności są społecznymi tworam, które wyłaniają się z Sieci, gdy odpowiednia ilość ludzi podtrzymuje publiczną dyskusję przez dłuższy czas, wnosząc w to wystarczającą ilość ludzkich uczuć by mogły powstać sieci międzyludzkich relacji. Z tego punktu widzenia pojęcie „wirtualna społeczność” jest raczej metaforą niż opisem społecznego faktu. Być może wynika to z faktu, że miejsce spotkań jest również metaforą. Wirtualna społeczność jest więc luźną, nie posiadającą granic grupą bez terytorium, dlatego nie jest prawdziwą społecznością. Ludzie działają tam jako jednostki, nie jako grupy. W Internecie terminy używane dla oznaczania działań społeczności są takie, jak: wysyłanie wiadomości, czytanie bez uczestniczenia w dyskusji i wdawanie się w polemiki (...).

Internet, dzięki rozwojowi techniki, daje możliwość zachodzącego w czasie rzeczywistym bezpośredniego kontaktu głosowego, a nawet wzrokowego pomiędzy rozmówcami znajdującymi się niejednokrotnie na różnych kontynentach. Służy to niejednokrotnie podtrzymaniu więzi międzyludzkich, a nawet zawieraniu przyjaźni.

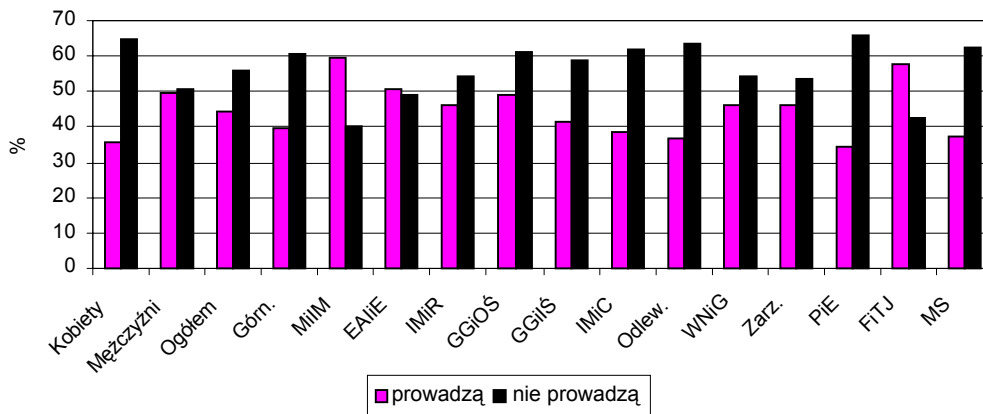
Zagadnienie to podjęli Parks i Floyd (2000). Badacze wylosowali 24 grupy dyskusyjne, po czym wysłali e-mailem kwestionariusze do 22 losowo wybranych osób z każdej z grup. Otrzymano 33% odpowiedzi. 60,7% respondentów odpowiedziało, że ma osobiste związki z osobami poznanymi w grupie dyskusyjnej. Znajomości częściej nawiązywały kobiety – 72,2% (mężczyźni – 54,5%). Udokumentowano także zależność pomiędzy ilością grup, w jakich uczestniczy jednostka, a prawdopodobieństwem, że ma jakiś „internetowych znajomych”. Istnieje również dodatnia korelacja pomiędzy czasem uczestniczenia w danej grupie, a posiadaniem w niej przyjaciół. Osoby wysyłające częściej artykuły lub notatki nawiązywały więcej znajomości. Odkryto też, że osoby, które poznały się na grupach dyskusyjnych bardzo często korespondują prywatnie (przez e-mail), a 66% używa także innych niż komputer środków komunikacji (telefon, poczta, kontakty bezpośrednie).

Ciekawą próbą analizy sposobu funkcjonowania grup dyskusyjnych jest praca Smitha (1998). Używając specjalnie przygotowanego oprogramowania o nazwie „Netscan” M. Smith próbuje przedstawić ilościowy obraz zjawiska, jakim są grupy dyskusyjne (Usenet). Uczestnicy grup dyskusyjnych podejmują najrozmaitsze problemy. Wiele z nich jest miejscem wymiany informacji na najwyższym naukowym poziomie. Przykładem mogą być grupy fizyków teoretycznych lub astrofizyków. W pracy Smitha (1998) znajduje się spis najbardziej popularnych grup, wykresy cykli wysyłania wiadomości (ilość wiadomości spada na początku i końcu miesiąca). Interesująco przedstawia się także stosunek liczby autorów do ilości codziennych wiadomości. Nie jest to rozkład normalny, lecz dwumodalny. Najliczniej w grupach występują uczestnicy wysyłający średnio 1 lub więcej wiadomości dziennie oraz ci, którzy wysyłają ich nie więcej niż średnio 0,1 dziennie. Wystąpiła więc dychotomiczna polaryzacja wyników na zagorzałych i okazjonalnych członków grup dyskusyjnych.

W Internecie obowiązuje określony kodeks etyczny postępowania. Zagadnienie samokontroli społecznej i prób jej naruszania w grupach dyskusyjnych poruszają McLaughlin i James (1995).

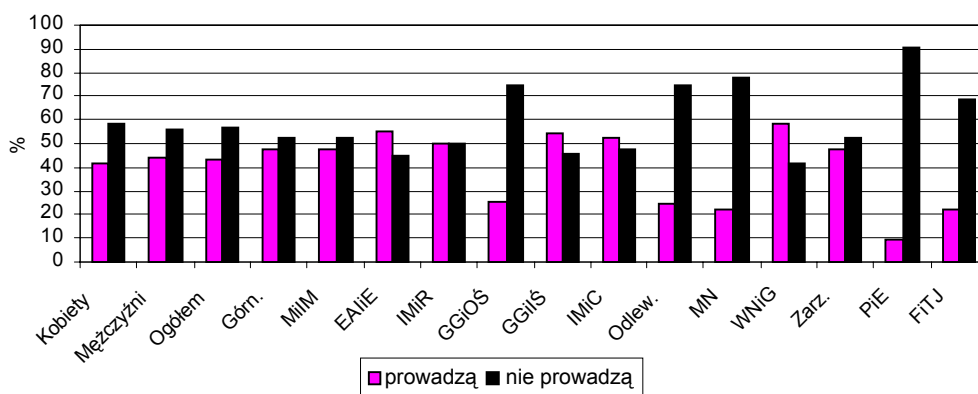
Autorzy, opierając się na analizie artykułów z pięciu grup, skonstruowali typologię najczęstszych wykroczeń, na które reagowali sprzeciwem inni członkowie grupy:

- niewłaściwe użycie technologii (wynikające z braku umiejętności posługiwania się oprogramowaniem do dyskusji – np. brak tematu wiadomości, niewłaściwy jej format);
- marnotrawstwo przepustowości łącza (wysyłanie długich wiadomości, cytowanie zbyt długich fragmentów dyskusji);
- pogwałcenie zasad obowiązujących w całej sieci (np. przesyłanie reklam);
- pogwałcenie zasad specyficznych dla danej grupy (np. informowanie o tym, co będzie w następnych odcinkach serialu będącego przedmiotem dyskusji);
- wykroczenia etyczne (np. wysyłanie prywatnych informacji o uczestnikach dyskusji);
- niestosowny język i błędy dotyczące przedstawianych faktów.

Rys. 3.7. Rozmowy internetowe – I rok

Na I roku częściej rozmawiają poprzez Internet studenci. Z kolei najczęściej prowadzą rozmowy internetowe na Wydziale MiIM (59,7%) oraz na Wydziale FiTJ (57,6%).

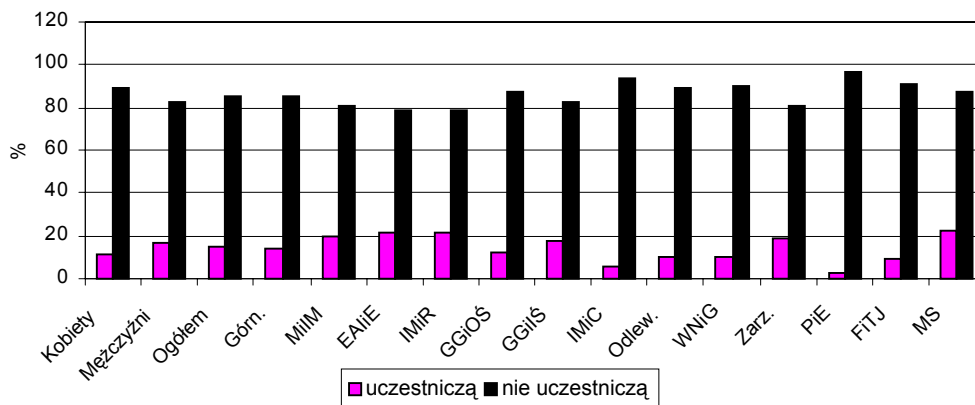
Rys. 3.8. Rozmowy internetowe – III rok

Na III roku stosunkowo nieznacznie rośnie liczba prowadzących rozmowy internetowe. Natomiast wyraźnie zanika różnica między liczbą studentów i studentek prowadzących rozmowy internetowe. Jeżeli zaś chodzi o wydziały, na III roku liderem jest WNiG (58,3%).

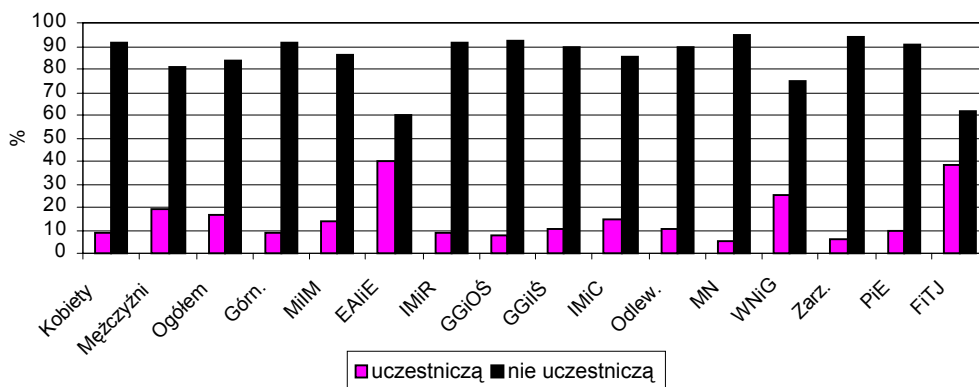
Przejdę teraz do omówienia wyników odnoszących się do grup dyskusyjnych.

Na I roku nie są zbyt popularne grupy dyskusyjne. Zależność ta dotyczy zarówno studentek, jak i studentów. Pośród wydziałów najliczniej reprezentowana w grupach dyskusyjnych jest MS.

Stosunkowo tylko niewielki wzrost liczby uczestników grup dyskusyjnych następuje na III roku. Wyłomu dokonują jedynie studenci EAIiE, gdyż 40,2% z nich bierze w nich udział. Rośnie natomiast na III roku liczebna przewaga studentów nad studentkami – uczestnikami grup dyskusyjnych.

Rys. 3.9. Grupy dyskusyjne – I rok

Rys. 3.10. Grupy dyskusyjne – III rok

Bardzo istotnym zagadnieniem jest to, jak studenci AGH wykorzystują Internet do kontaktów ze swoją uczelnią (tab. 3.10 i 3.11).

Tabela 3.10

Kontakty internetowe z AGH (w %)

Lp.	Kontakty Internetowe z AGH	Ogółem		I rok		III rok	
		I rok N = 880	III rok N = 531	K N = 382	M N = 548	K N = 184	M N = 347
1	Poczta elektroniczną	24,7	36,5	19,0	28,1	26,5	42,4
2	Przeglądanie stron WWW – AGH	44,4	56,3	32,5	51,6	50,0	59,0

Przeglądanie stron WWW AGH jest popularniejsze wśród wszystkich grup badanych od wykorzystania do tego celu poczty elektronicznej.

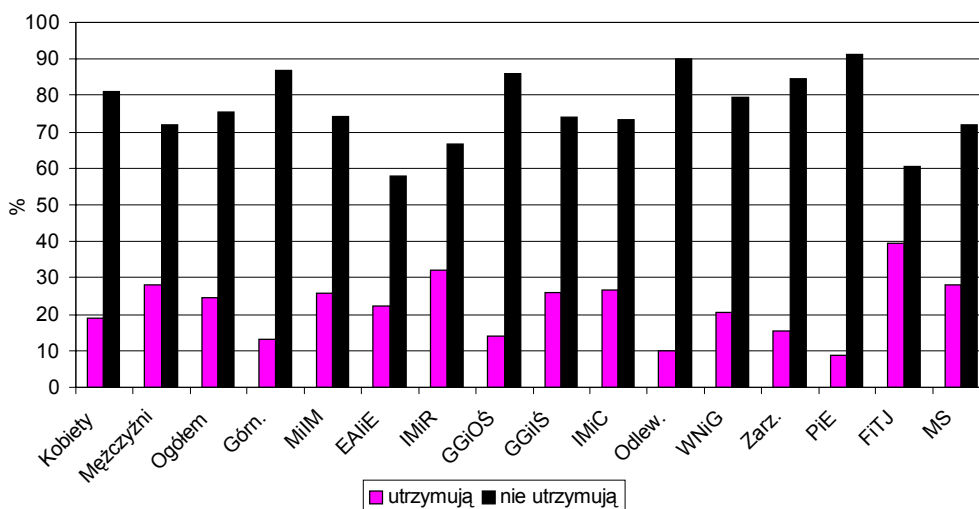
Tabela 3.11

Kontakty internetowe z AGH na poszczególnych wydziałach (w %)

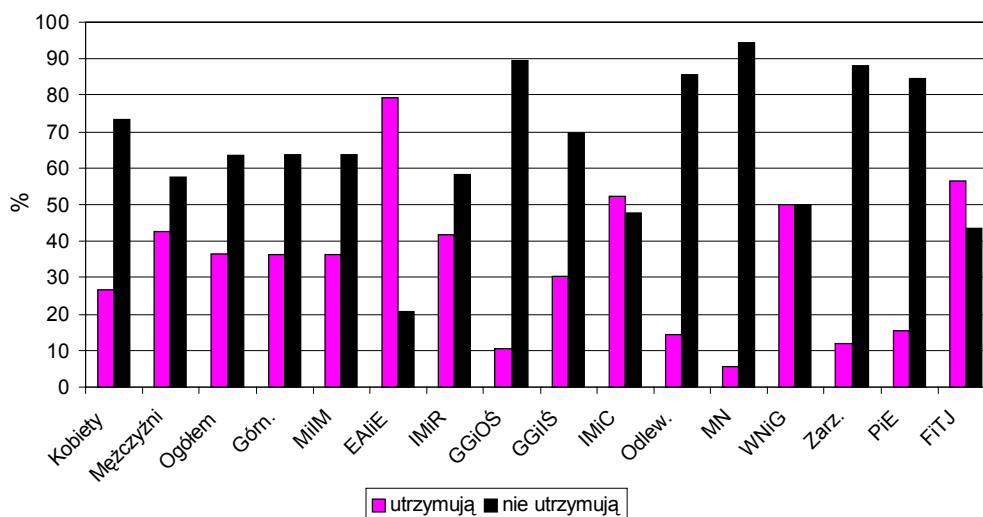
Kontakty Internetowe z AGH	Górn.	MiIM	EAlIE	IMiR	GGiÓŚ	GGiŚ	IMiC	Odlew.	MN	WNIg	Zarz.	PiE	FiTJ	MS
Poczta elekt. – I rok	13,1	25,8	22,2	32,3	14,0	25,9	26,5	10,0	X	20,4	15,4	8,9	39,4	28,1
Poczta elekt. – III rok	36,4	36,4	79,3	41,7	10,5	30,4	52,3	14,3	5,7	50,0	12,0	15,6	56,3	X
Witryna AGH – I rok	18,7	18,7	67,3	62,5	40,3	25,3	39,7	30,0	X	40,7	92,3	23,5	66,7	46,9
Witryna AGH – III rok	58,2	59,1	91,5	62,5	40,4	42,4	52,4	32,1	38,9	75,0	70,6	21,9	75,0	X

Jeżeli chodzi o wydziały, to w zakresie stosowania poczty elektronicznej na I roku prowadzą studenci FiTJ oraz IMiR. Z kolei na III roku wyraźnie przodują studenci z EAIiE. Natomiast strony WWW odwiedzają na I roku badani z EAIiE i FiTJ, a na III roku zaznacza się duża przewaga EAIiE. Warto też zwrócić uwagę na dużą rozpiętość wyników. Uzasadniałoby to wprowadzenie do programu przedmiotu dotyczącego technik korzystania z Internetu.

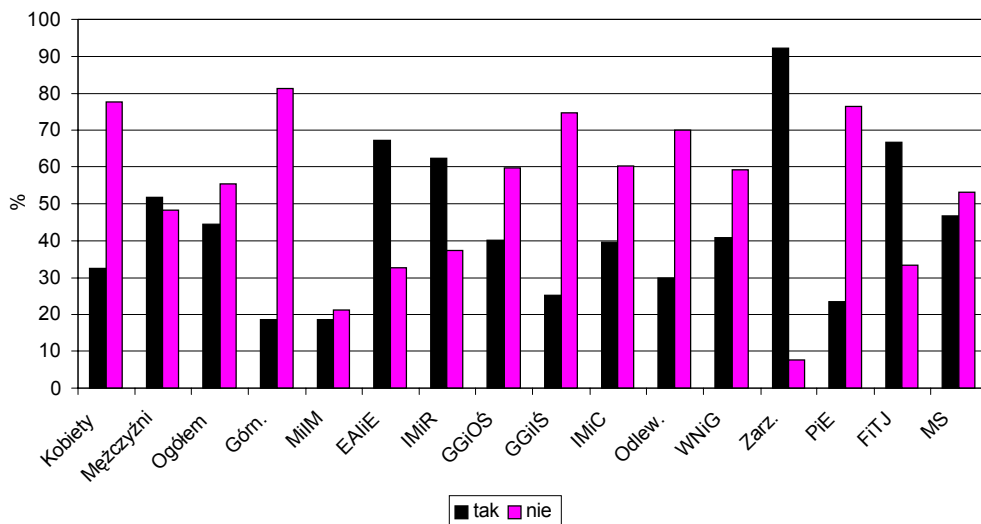
Ponieważ są to ważne zagadnienia, zobrazowano je także na rysunkach 3.11 i 3.12.

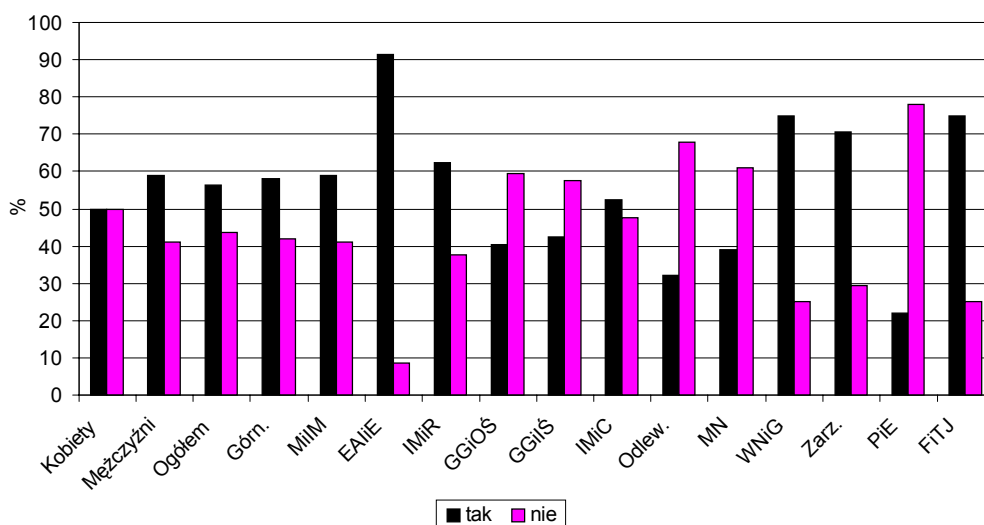
Rys. 3.11. Kontakty z AGH poprzez pocztę elektroniczną – I rok

Rys. 3.12. Kontakty z AGH poprzez pocztę elektroniczną – III rok

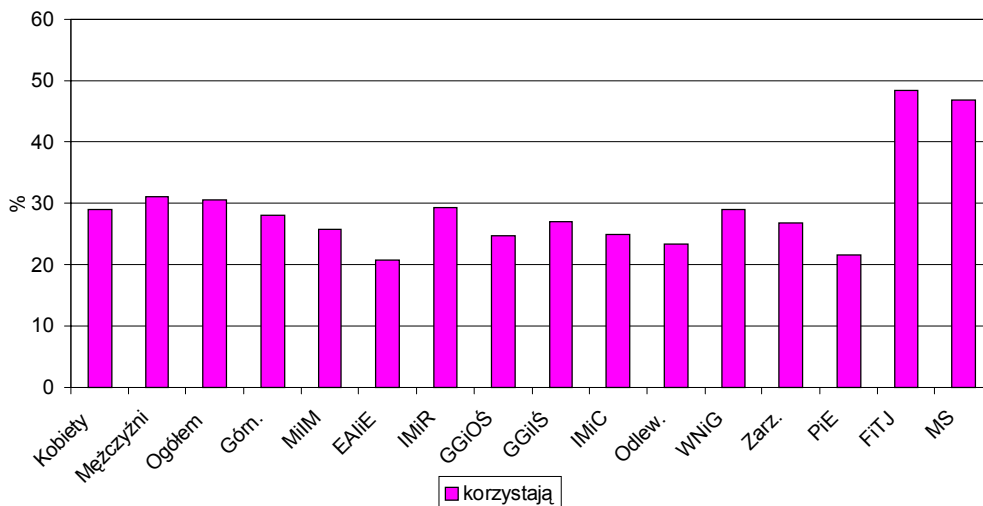
Rys. 3.13. Korzystanie z witryny internetowej AGH – I rok

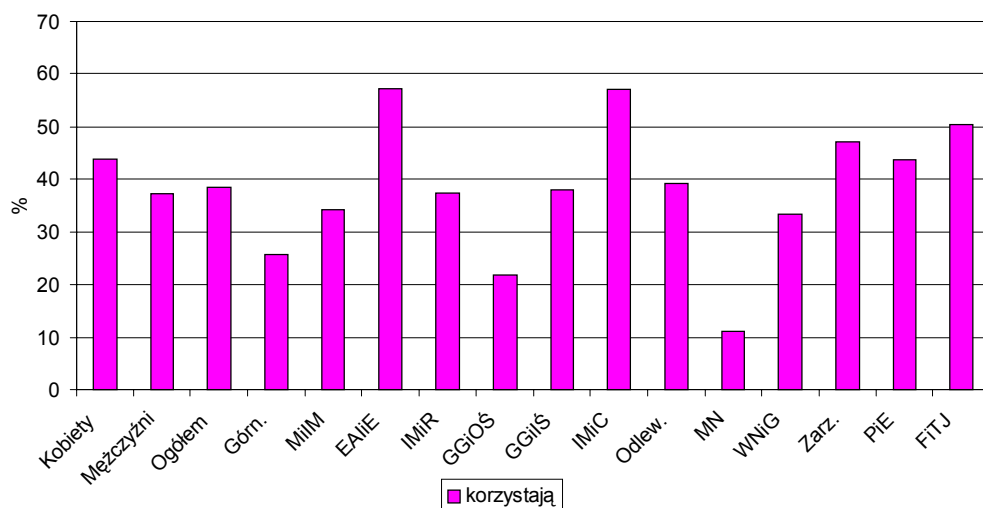
Rys. 3.14. Korzystanie z witryny internetowej AGH – III rok

Kolejnym, istotnym z punktu widzenia dydaktyki, zagadnieniem jest korzystanie poprzez Internet z **programów edukacyjnych** (rys. 3.15 i 3.16). Pytanie to dotyczy nie tylko programów pomocnych w studiowaniu. Odnosi się do wszystkich witryn pomagających w nauce np. języków obcych.

Wyraźną przewagę wśród wydziałów na I roku mają FiTJ oraz MS (rys. 3.15). Zwraca ponadto uwagę nieistotna (mała) różnica pomiędzy studentkami i studentami.

Rys. 3.15. Programy edukacyjne – I rok

Rys. 3.16. Programy edukacyjne – III rok

Na III roku (rys. 3.16) liderzy zmienili się. Stały się nimi wydziały: EAIiE oraz IMiC. Warto w tym miejscu podkreślić, iż kobiety studiujące na III roku AGH i mieszkające w Studenckim Miasteczku Internetowym AGH korzystają częściej z programów edukacyjnych niż ich koledzy. Wynika to prawdopodobnie z faktu uwarunkowanego kulturowo, że kobiety są bardziej dokładne i skrupulatne w realizowaniu swoich obowiązków studenckich, a tym samym starają się sięgać do wszystkich dostępnych im źródeł informacji.

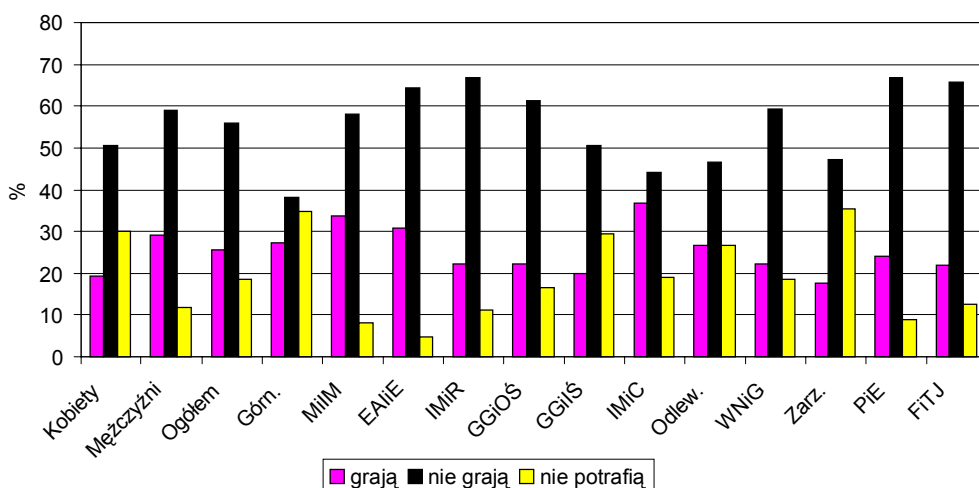
Bardzo duże rozbieżności w rezultatach pojawiają się pomiędzy poszczególnymi wydziałami. Na I roku zdecydowanie przodują FiTJ – 48,5% oraz MS – 46,4%. Na samym

końcu, co jest niespodzianką, plasują się studenci EAIiE – tylko 20,7%. Jeżeli zaś chodzi o rok III, to EAIiE znalazło się dokładnie po drugiej stronie listy, czyli na pierwszym miejscu, z wynikiem 57,3%, na drugim miejscu IMiC – 57,1%.

Modne, zwłaszcza w gronie młodzieży, są **gry sieciowe** (rys. 3.17 i 3.18), wśród których te o treści agresywnej stanowią niemalże 95%. Badania eksperymentalne wykazały, że istnieje silny związek między oglądaniem scen przemocy przez dzieci a późniejszym posługiwaniem się przemocą i agresją (najbardziej podatni na uczenie się agresji są chłopcy w wieku od 6 do 10 lat i młodzież w okresie dojrzewania (Karahalios 1999).

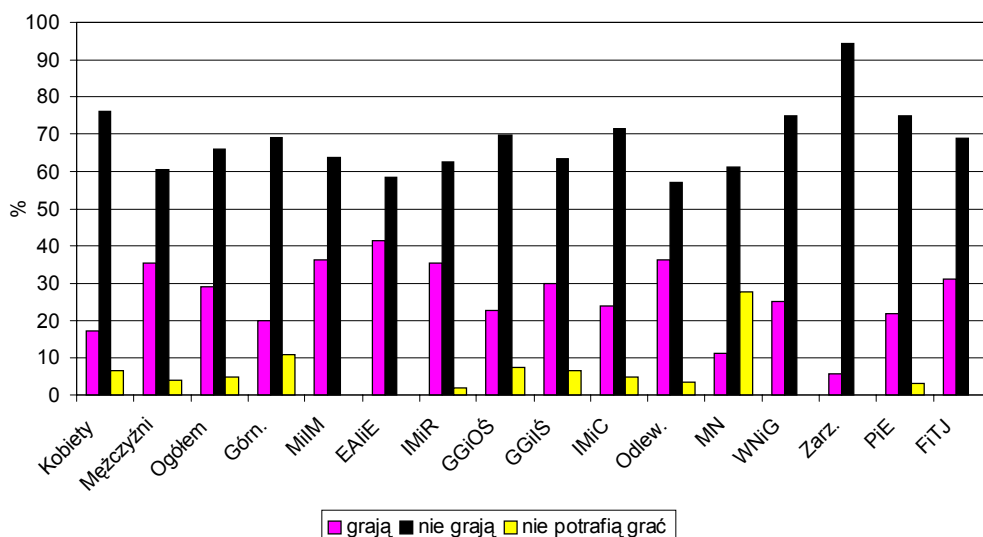
Niekorzystne zjawiska psychiczne występują nie tylko przy grach komputerowych, ale również podczas oglądania filmów i programów telewizyjnych. Zachodzi jednak między nimi zasadnicza różnica. W filmach i telewizji przemoc obserwuje się pasywnie. Natomiast w grach komputerowych grający jest egzekutorem. Można więc sądzić, że jeżeli oglądanie scen przemocy w telewizji wpływa na agresywność dzieci, to gry zawierające elementy agresji mają ten wpływ znacznie silniejszy. Nie powinno się jednak zapominać, że wśród gier są i strategiczne (szachy, „cywilizacja”, symulatory lotów i wiele innych), rozwijające zainteresowania oraz sprawność psychofizyczną.

Większość gier umożliwia wybór poziomu trudności i dostosowanie go do możliwości gracza. Ma on możliwość wygrywania. Zwycięstwo poprawia samoocenę, porażka nie jest traktowana w kategoriach ostatecznej klęski gdyż istnieje możliwość rewanżu. Może to powodować redukcję lęku i wzrost pewności siebie. Jednakże pozostawanie przez dłuższy czas w wirtualnej rzeczywistości sprawia, że gracz odrywa się od świata realnego, a granica między rzeczywistością a fikcją może się u niego zacierać. Co gorsza zbytne zainteresowanie grami komputerowymi ogranicza czas przeznaczony na naukę, kontakty społeczne, prowadzi do zawężenia zainteresowań, a nawet uzależnienia od gier komputerowych (zjawisko dosyć częste wśród młodzieży).

Rys. 3.17. Gry sieciowe – I rok

Na I roku częściej od studentek grają studenci. Wśród wydziałów na czele są IMiC, MiIM. Natomiast najrzadziej robią to studenci IMiR, PiE, FiTJ, EAliE, a więc ci, którzy liderują w innych sposobach korzystania z Internetu.

Rys. 3.18. Gry sieciowe – III rok

Zaskakujący wynik uzyskano na III roku. Najbardziej lubią gry studenci EAliE. Najmniej zaś studenci Wydziału Zarządzania.

Dalsze pytanie dotyczyło wykorzystania Internetu do poszukiwania materiałów o treści **erotycznej**. Zwykle studenci-internauci logują się do bezpłatnych witryn. Więcej oczekują niż dostają. Tracą dużo czasu, a efekty ich działania zwykle są mizerne. Ale to już specyfika tych witryn. Mimo to, witryny o treści erotycznej cieszą się stosunkowo dużą popularnością wśród studentów (I rok – 25,1%; III rok – 39,8%); wielokrotnie zaś mniejszą u studentek (I rok – 5,4%; III rok – 7,1%). Wśród wydziałów prym wiodą: na I roku EAliE – 37,7% a na III roku WNiG – 50% i Odlewnictwo – 47,4%. Nie przyznają się do tego na I roku studenci Zarządzania – 0%! (budzi to podejrzenie, że odpowiedzi nie zawsze były prawdziwe); na III roku najrzadziej poszukują w Internecie erotyki studenci IMiC – 9,5%.

Pozostałe, nie omówione dotąd funkcje Internetu, mają marginalne znaczenie.

Jedno z pytań dotyczyło wykorzystania Internetu w **prowadzeniu prywatnego biznesu**. Zgodnie z przewidywaniami bardzo niewielu studentów i studentek (zwłaszcza na I roku) wykorzystuje tę możliwość. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż relatywnie niewielu studentów taką działalność prowadzi. A jeżeli już – są to przeważnie firmy rodzinne, które studenci pomagają prowadzić.

Zarówno na I, jak i III roku najwyższy procent korzystających z Internetu przy prowadzeniu prywatnego biznesu jest na IMiR (9,8% i 22,5%). Na kilku wydziałach nikt nie podał, iż wykorzystuje do tego Internet.

Dużo ostatnio mówi się i pisze o **zakupach w Internecie**, tudzież groźbach z tego wynikających. Pytano więc studentów, czy robią takie zakupy.

Zakupy poprzez Internet nie są zbyt popularne wśród studentów. Nie ma tu znaczącej różnicy pomiędzy kobietami a mężczyznami. Wśród studentów I roku dokonujących internetowych zakupów najwięcej jest studentów Wydziału Zarządzania (7,7%). Natomiast nikt tego nie robi na Wydziale Odlewnictwa, PiE oraz FiTJ. Z kolei na III roku dominują w internetowych zakupach studenci z IMiC (18,1%) oraz MN (16,2%). Nie robią ich studenci Odlewnictwa.

Kolejne pytanie dotyczyło kwestii, kto **kopiuje z Internetu pliki i oprogramowanie**.

Internet jest olbrzymim źródłem różnego typu plików i programów możliwych do skopiowania. Są wśród nich takie, za które się płaci, są bezpłatne, ale nagminnie występują też pirackie ich wersje (np. muzyczne w formacie MP3).

Zgodnie z oczekiwaniami badającego, studenci kopiują pliki z Internetu częściej od studentek. Dotyczy to I i III roku. Zależność ta jest efektem przede wszystkim różnic w zainteresowaniach. Niewiele kobiet interesuje się tym zagadnieniem.

W przypadku wydziałów bezapelacyjnym liderem zarówno na I, jak i na III roku jest EAIiE (66,0% / 85,4%).

Z dużym zainteresowaniem czekałem na odpowiedzi dotyczące **hakerstwa** sieciowego. Jest to działalność przestępcza, ścigana przez prawo. Jej efekty mogą być groźne dla wielu użytkowników komputerów. Hakerstwo wymaga dużej wiedzy informatycznej oraz sporego doświadczenia.

Do hackerstwa najczęściej przyznają się tylko nieliczni studenci zarówno I, jak i III roku. Pośród wydziałów przewodzi w tym procederze MiIM (I rok –17,8% / III rok –25%). Nie przyznają się lub nie uprawiają hackerstwa studenci na I roku Odlewnictwa, Zarządzania, PiE, PiTJ oraz na III roku Górnictwa i PiE.

Podsumowując, na I roku ogólny poziom wiedzy informatycznej studentów jest wyższy niż studentek. Na III roku różnica ta nie jest już tak wyraźna. Występują też ogromne różnice w tym zakresie pomiędzy wydziałami. Najwyższy poziom reprezentują badani z EAIiE oraz FiTJ. Na III roku zdarzają się osoby, które nie wiedzą, co to jest witryna internetowa AGH, ale są też takie, które potrafią pisać złożone programy komputerowe. Co zaś się tyczy zjawisk patologicznych związanych z Internetem (uzależnienie, hackerstwo, piractwo), istnieją one tylko marginalnie wśród członków mikrospołeczności informacyjnej miasteczka internetowego AGH (nie można jednak wykluczyć, iż badani nie przyznają się do tego).

Jak wykazano, sposób korzystania z Internetu przez studentów zależy przede wszystkim od dostępu do komputera, a także poziomu umiejętności posługiwania się nim. Indywidualne cechy osobowości czy też zainteresowania w mniejszym stopniu różnicują osoby uczestniczące w badaniach.

3.2. Badanie Inwentarzem Osobowości

Dla psychologów zajmujących się problematyką osobowości jest oczywiste, iż istnieją osobowościowe korelaty sposobów korzystania z Internetu. Jednak, jakie one są, to dopiero wykażą badania.

Wychodząc z założeń psychoanalitycznej koncepcji osobowości, J. Suler (1998) sformułował przedstawione poniżej hipotezy, które w przyszłości zamierza eksperymentalnie weryfikować (moim zdaniem upraszczając zagadnienie do trywialnych przypuszczeń) odnośnie zależności patologicznych cech osobowości i sposobu użytkowania Internetu.

- Schizoidalni ludzie mają tendencję do tworzenia i przeżywania urojeń na temat sieci.
- Maniacy impulsywni wysyłają pocztą elektroniczną obelgi, a później tego żałują.
- Hakerzy mają antyspołeczne (psychopatyczne) osobowości.
- Ludzie z dysocjacyjnymi (rozszczepiennymi) cechami osobowości mają skłonność do izolowania się od rzeczywistości w swojej cybernetycznej przestrzeni i kreowaniu w niej (online) swojej wymyślonej tożsamości.
- Narcystyczni ludzie blokują sieć wysyłając bardzo długie i osobiste notatki do grup dyskusyjnych i odbiorców poczty elektronicznej.

W omawianych badaniach poszukiwano związku cech osobowości ze specyfiką zachowań internetowych.

Przeprowadzono je przy użyciu testu składającego się z dwóch skal:

- 1) **introwersji – ekstrawersji,**
- 2) **neurotyzmu.**

Skale pochodzą z **Inwentarza Osobowości H. Eysencka**. Test ten jest powszechnie w świecie używanym (posiadającym polskie normy), sprawdzonym i prognostycznym, a zarazem łatwym w użyciu narzędziem diagnozy psychologicznej. Pozwala określić między innymi cechy osobowości testowanych.

Ad 1) Introwersja – ekstrawersja to wymiar (od 1 do 10 pkt.) opisujący ukierunkowanie energii psychicznej w introwersji na samego siebie, a w ekstrawersji na innych ludzi.

Introwertyk (1–3 pkt.) jest typem samotnika. To pesymista, skromny, zorientowany na samego siebie. Stara się izolować od innych ludzi. Niechętnie podejmuje się funkcji kierowniczych. Nie lubi zmian, a jeżeli one zachodzą, to z wysiłkiem się do nich przystosowuje. Emocje powstają u niego wolno, ale i rozładują się z trudem. W pracy jest skrupulatny i drobiazgowy. Bywa nieufny wobec innych. Źle się czuje w gronie obcych sobie ludzi.

Ekstrawertyk (8–10 pkt.) to z kolei osoba towarzyska, optymistyczna, rozmowna, aktywna, zorientowana na innych ludzi, interesująca się światem zewnętrznym. Ekstrawertyk ma słaby wgląd w samego siebie. Preferuje pracę urozmaiconą. Łatwo przystosowuje się do zmian. Nie jest skrupulatny ani drobiazgowy. Emocje w nim powstają szybko i równie szybko (niejednokrotnie wybuchowo) się rozładują. Ekstrawertyk dobrze czuje się wśród obcych ludzi. Chętnie podejmuje się ról i funkcji kierowniczych.

Ad 2) Neurotyzm to wymiar chwiejności emocjonalnej. Jest to przedział od 1 pkt. – pełnego zrównoważenia, łatwości odprężania i odreagowywania się, pewności siebie, dużej odporności na stres, adekwatności reakcji emocjonalnej do sytuacji zewnętrznej – aż do 10 pkt. wysokiej pobudliwości psychicznej, braku pewności siebie, małej odporności na stres, lęku, a także zaburzeń nerwicowych.

H. Eysenck (1970) traktuje przedstawione przez siebie dymensje jako zasadnicze składniki osobowości funkcjonującej na bazie określonych mechanizmów fizjologicznych:

- neurotyzm związany jest z chwiejnością systemu nerwowego;
- ekstrawersja wiąże się z przewagą procesów hamowania w korze mózgowej (efektem tego jest fakt, iż ekstrawertycy są mniej odporni na zmęczenie, ale też łatwiej i szybciej się relaksują);
- introwersja – przeciwnie – z przewagą procesów pobudzenia (powoduje to u introwertyków dłuższe zaleganie emocji).

Wysoki stopień neurotyzmu w połączeniu z silną introwersją lub ekstrawersją prowadzi do określonych typów zaburzeń psychicznych. Psychopaci, tj. kłamcy, zbrodniarze, złodzieje, plasują się wysoko w skali neurotyzmu i ekstrawersji. Podobnie rzecz ma się z histerykami. Natomiast pacjenci cierpiący na stany lękowe, depresje reaktywne, obsesje wykazują wysoki stopień neurotyzmu i introwersji.

Konfiguracja tych dwóch cech osobowości umożliwia określenie typu temperamentu.

- Zrównoważony introwertyk to **flegmatyk**: jest to człowiek powolny, mało podatny na zmiany, spokojny i zrównoważony.
- Niezrównoważony introwertyk jest **melancholikiem**: powolny, pesymistyczny, zahamowany, uczucia z trudem się rozładują. Dominuje u niego pesymizm.
- Zrównoważony ekstrawertyk to **sangwinik**: aktywny, optymistyczny, ruchliwy. Jego reakcje emocjonalne i zachowanie są adekwatne do sytuacji, dobrze przystosowuje się do zmian.
- Niezrównoważony ekstrawertyk jest **cholerykiem**: wybuchowy, zmienny, szybki, niezrównoważony, emocje rozładuje prawie natychmiast niejednokrotnie wybuchowo.

Badania przy użyciu Inwentarza Osobowości przeprowadzono na terenie DS „Promyk” i DS „Kapitol”. W DS „Promyk” wśród studentów I roku – zebrano 85 testów (stanowi to 93% mieszkańców). Spośród studentów III roku otrzymano 61 testów (95%).

Natomiast z DS „Kapitol” otrzymaliśmy: od studentów I roku 92 testy (40%), a od studentów III roku – 76 testów (48%).

Obliczone średnie arytmetyczne i współczynniki korelacji (z wzoru Pearsona) przedstawiono w tabeli 3.12.

Tabela 3.12

Wyniki badania Inwentarzem Osobowości H. Eysencka

Rok studiów/skala	neurotyzm	ekstrawersja	korelacja: n-e
I rok N = 177	5,6	6,2	- 0,28
III rok N = 137	5,1	5,5	- 0,37

Studentów I roku cechuje nieznacznie ponad średnią podwyższony poziom neurotyzmu (niepokoję ogólnego) i ponadprzeciętna ekstrawersja (towarzyskość). Natomiast studenci trzeciego roku uzyskali w obydwu skalach wynik przeciętny. Współczynnik korelacji wskazuje na to, iż w badanej populacji introwertycy są bardziej niezrównoważeni niż ekstrawertycy.

Porównując wyniki uzyskane przy zastosowaniu kwestionariusza i Inwentarza Osobowości poszukiwano istotnych związków (korelacji) pomiędzy różnymi zmiennymi. Niestety obliczone współczynniki korelacji r w przeważającej ilości są nieistotne. Jedynie kilka z nich przekroczyło próg istotności.

Najciekawszą w ten sposób wykrytą zależnością jest odwrotnie proporcjonalny związek (na I roku $r = -0,35$ i na III roku $r = -0,59$) pomiędzy poziomem umiejętności posługiwania się komputerem a częstotliwością korzystania z Internetu. Inaczej mówiąc, czym wyższa wiedza informatyczna tym rzadsze logowanie się do sieci Internetu. Prawdopodobnie dla początkujących „komputerowców” Internet jest bardzo atrakcyjny (i to oni są, moim zdaniem, najbardziej zagrożeni uzależnieniem). Natomiast ci zaawansowani wykorzystują komputer sprawniej, wszechstronnie i bardziej racjonalnie.

Wykryto też związek (na I roku $r = 0,23$ i na III roku $r = 0,40$) między ekstrawersją a korzystaniem z programów edukacyjnych. Tym samym ekstrawertycy częściej niż introwertycy korzystają z programów edukacyjnych. Podobny związek, (choć słabszy gdyż $r = 0,21$) występuje między ekstrawersją i gramami internetowymi.

Konkludując, w wyniku analizy zebranego materiału stwierdzono, iż ekstrawertycy częściej od introwertyków:

- korzystają z programów edukacyjnych,
- wykorzystują witrynę internetową AGH,
- częściej grają w gry sieciowe,
- chętniej posługują się komputerem.

Wstępna eksploracja problemu wykazała, iż istnieją ciekawe poznawczo obszary dalszych badań, w których należałoby skoncentrować się na studentach:

- posiadających stały dostęp do komputera i Internetu,
- wykazujących wysoki poziom wiedzy informatycznej.

Preferencje internetowe w tej grupie będą zależały przede wszystkim od zainteresowań i cech osobowości (np. temperamentalnych), a nie od wiedzy czy też dostępu do komputera.

Jednym z celów podjęcia omawianych badań było poszukiwanie cech osobowości informacyjnej. Termin „osobowość” do psychologii wprowadzili pod koniec XIX wieku psychiatrzy francuscy J. Charcot i P. Janet. Od tego czasu opublikowano tysiące monografii, rozpraw i doniesień na ten temat. Sformułowano w nich wiele różnych koncepcji, często sprzecznych ze sobą.

Jednak niezależnie od podejścia teoretycznego psycholodzy podejmujący zagadnienie osobowości starają się odpowiedzieć na podstawowe dla nich pytania (Zimbardo i Ruch 1997):

- Co powoduje, że ludzie zachowują się podobnie?
- Dlaczego ludzie zachowują się różnie?

Istotne w tym względzie są między innymi zainteresowania kształtujące się w toku całego życia. Są jednym z podstawowych czynników dynamizujących nasze działanie, nadają sens naszemu życiu. Określane są potocznie jako pasja czy hobby. Niejednokrotnie pełniej określają człowieka niż jego zawód, stanowisko, sytuacja rodzinna czy materialna. Centralne (podstawowe) zainteresowania to zamiłowania. Są wyrazem planu życiowego i poglądów na świat. W tym rozumieniu możemy przyjąć, iż **osobowość to system cech psychicznych człowieka mającego cele życiowe i zainteresowania realizowane w określony sposób, także poprzez ustosunkowanie się do świata, do innych ludzi i do samego siebie.**

Zainteresowania informatyczne stają się coraz bardziej powszechne, są wręcz znamieniem początku nowego tysiąclecia. Dlatego też **osobowość informacyjną** można zdefiniować jako **system cech psychiki człowieka pasjonującego się informatyką, który realizuje swoje cele życiowe wykorzystując współczesny rozwój technik obliczeniowych i realizującego samego siebie także poprzez wiedzę i umiejętności komputerowe.** Jednak dopiero dalsze badania mogą pokazać jaka jest specyfika takiej osobowości.

BIBLIOGRAFIA

- Augustynek A. 2000: *Sugestia w psychoterapii uzależnień*. Psychopatologia i Profilaktyka Margasiński A., Zajęcka B. (red.). Impuls, Kraków, 323–332.
- Goban-Klass T. 1999: *Spoleczeństwo informacyjne: Szanse, zagrożenia, wyzwania*.
- Karahalios D., Vigas F. 1999: *Visualing conversation*. Journal of Computer – Mediated Communication, 4.

- McLaughlin M., Osborne K., Smith C. 1995: *Standards of Conduct on Usenet*. Cybersociety: Computer Mediated Communication and Community, Sage, Thousand Oaks, 90–111.
- Parks M., Floyd K. 2000: *Making friends in Cyberspace*. Journal of Computer Mediated Communication, 1, 22–25.
- Smith M. 1999: *Invisible Crowds in Cyberspace: Mapping the Social Structure of the Usenet*. Smith M., Kollock P. (red.), Communities in Cyberspace, Routledge, London, 195–215.
- Suler J. 1998: *Personality Types of Cyberspace*. Psychology of Cyberspace, X/1990.
- Tomaszewski T. 1976: *Psychologia*. PWN, Warszawa.
- Young K. 1996: *Internet can be a addicting as Alcohol, Drugs and Gambling, New Research*. University of Pittsburgh Press.
- Zimbardo P., Ruch F. 1997: *Psychologia i życie*. PWN, Warszawa.